Tröskning i Nydala socken, Lunds Universitets Folkminnesarkiv

Tröskning i Nydala s:n, Västra h:d, Småland.

Verbet tröska heter på socknens dialekt trøska - trask - trøskət och substantivet heter trøskning - a.

Tröskningen skulle vara slut till jul, och den måste därför börja i november. Den som inte var färdig med tröskningen, innan en skulle doppa i grytan, kallades eftersittare ( ). De olika gårdarna började, när det passade dem, och tröskningen började inte någon bestämd dag. Men det kunde hända, att somliga tröskade redan i oktober, om det så behövdes, t.ex. för hushållet eller för foder till grisarna. Det var bara tillfälligt, eftersom folk vid den tiden var upptagna med höstplöjningen.

Tröskningen ägde alltid rum på logen. Förr i världen hade man tjärbloss till belysning, men i Nydala finns nu ingen, som kommer ihåg annat än fotogenlampa som belysning. Om inte logen (lo-ən-a-a) räckte till, lade man en läm framför dörren. En stor loge var 6 alnar bred och 10-12 alnar lån. På bägge sidor var det balkar (balk-ən-a-a).

Före slagtröskningen slogs axändarna mot en harpa.

Det kalladēs att dundra (dundra-adə-t-) eller äxa (äksa-tə-at). Det kallades också balkslå (balkslo). Ibland användes träbultvagn. Den hade breda trähjul. Man dundrade på kvällen och använde slaga om dagen. Man skulle dundra, för att det skulle gå lite fortare. Men det var sämre, eftersom alla snärter (snært-) d.v.s. följer med.

Det fanns inte olika slagor. En slaga bestod av drunt och käpp. Dessa var gjorda av björk, men drunten kunde också vara en ekeknöbbel. Slagatjörran (slagəçəra-n-) var av läder. Det översta stycket på drunten och käppen kallades druntknapp (druntknap-ən) och slagkäppsknapp (slagəçäpsknap-ən). Se fig. sid. 6.

Det var bara män, som tröskade, och de kallades tröskare (trøskarə). Om det skulle vara fyra tröskare, fick man i allmänhet leja hjälp. Arbetet började kl.1,2,3 eller 4 på morgonen och höll på till dagningen. Då tog man sig en liten sömn. Först när dragverken kom, arbetade man med tröskning också på kvällen. De som hade råd, kunde leja tröskare, som då arbetade hela dagen. Betalningen var förr i världen 50 öre och en hålkaka.

Antalet tröskare var en, två, tre eller fyra. Det var inte bra med tre. Då sad slagan: "Fattas en, fattas en." Fyra slagor däremot sade: "Rock och päls och tu par vantar, rock och päls och tu par vantar." Alltefter antalet tröskare kallades tröskningen entröske, tvåtröske, tretröske och fyrtröske. Den som tog emot säden, kallades för nekakråka (nèkakroka-a-ər-əra). och slängde den ten en annan som bad, när det kändes in

Före tröskningen sopades loggolvet. Sädesbanden löstes. Det lades åtta neker på vardera sidan av logen, om det fanns rum, men annars sex. Kärve lad s intill kärve med axen mot mitten av logen. Det kallades att lägga fram. När rågen tröskades, lad s det halm under, som kallades böshalm (bòshalm-ən). Tröskarna stod i var sitt hörn av logen. När nekarna vändes, kallades det att vända framläget (vòena framlæjs-t).

Halmen skakades med händ rna. Men när man skulle ha foderhalm, användes ristaklynna (ristaklyna-a-ər-əra).

Rågen bands ihop till rågbukar. Det var sex nekar i en buka (bùka-), och en sådan vägde omkring 20 kg. Rågbukarna lades upp på hjällen (jælə-n). De var hopbundna i båda

da ändarna. De kunde också sättas i ett hörn, kärve vid kärve, med axen uppåt, för att råttorna skulle ha svårare att komma åt dessa. All halm lades upp på hjällen.

Efter själva tröskningen togs stubb och annat skräp bort. Det kallades avräfsning (òræfsny-a). Resten lades i ladan och användes till foder.

Den säd, som låg kvar på loggolvet efter tröskningen, kallades dröse (drøss-n). Den sköts bort med en skyffel ( ). Sedan blev den risslad (risla-ads-at-ad). Det fanns särskilda rissel för råg och havre, råg-och havrerissel (rissəl-lət-; -). Det förra var lite finare. Ramen kring risselbottnen ( ) kallades risslastommen (rislastòms-n). Den spingades av vackert före. Risslan fördes fram och tillbaka på en stång, som satt fast i ett hål i balken. Den risslade säden kastades genast. Se fig. sid. 7.

Kornet blev körnat (gərna-ads-at). När inte allt gick ut, lades halmen ut på golvet och slogs med slaga. Linknopp behandlades på samma sätt som korn, men ett finare rissel användes. Det var in-

te lätt att kasta linknopp. Käringarna brukade kliva upp på en stol och kasta över ett stort tygstycke. Agnarna kallades dunken.

Den som kastade säd, satt på en stol vid drösen och kastade till den andra ändan av logen. Redskapet kallades kasteskyffel ( ). Man skulle kasta mot vinden, men det fick förstås inte vara för hård vind. Den sämsta säden efter kastningen kallades slösä (slösa-n) eller ättersä (ättersæ-n), och den bästa kallades framstänk (framstaŋk) eller strisä (strisæ-n). Det bästa användes till utsäde. (Se fig. av skyffel sid.8).

Säd, som användes till bröd, torkades i ugnen och sållades före malningen. Man brukade skumma (Skuma-)eller flöta av (flötaá), d.v.s. med händerna samla ihop den sämre säd, som kom överst i sållet.

Säden förvarades i bingar i sädesboden eller i trälaggade kar. Agnarna och bosset fodrades upp genast.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Landsk. Småland
Hd. Västra
Sn. Nydala
By etc. H.Järpabo

Slaga från Nydala s:n

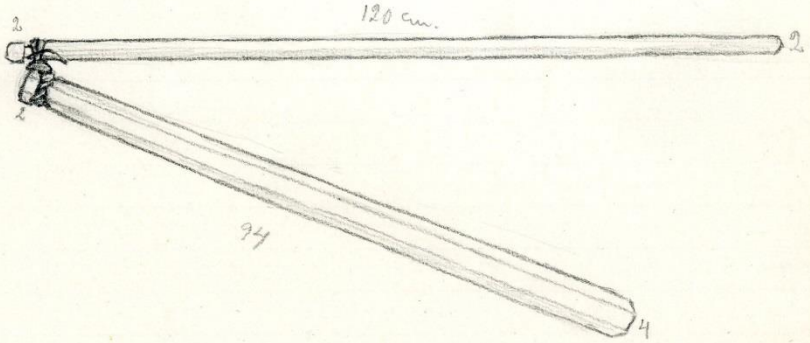

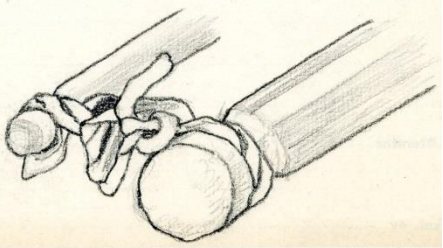

H.
Br.
L.
Djup
Diam.
Ägare Karl Johannesson
(Adr.) Hjärpabo
Fotogr. Teckn. av Inga Eeg-Olofsson
År
Negativ

Beskrivning Slagan är av björk. Drunten är 8-kantig.

7

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Landsk. Småland
Hd. Västra
Sn. Nydala
By etc. V.Hult

Rissel från Nydala s:n

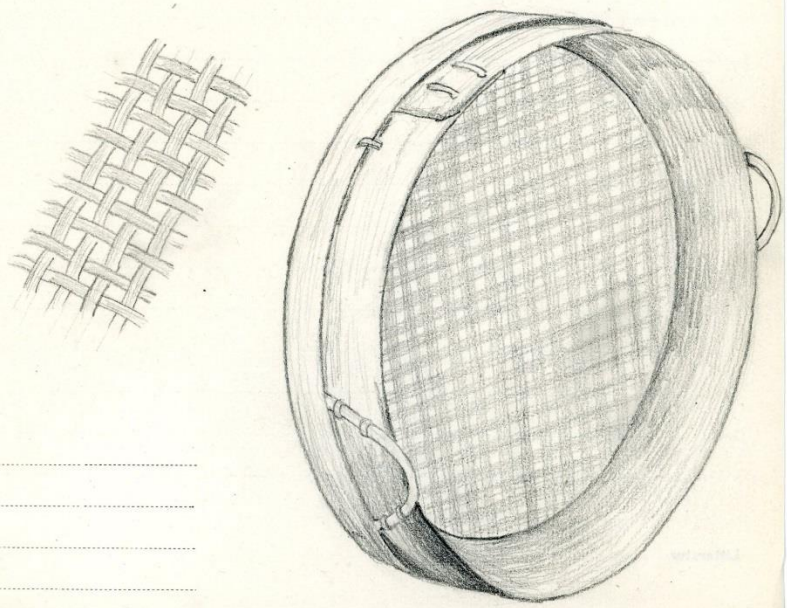

H. 20 cm.
Br.
L.
Djup
Diam. 79 cm.
Ägare Ivar Klasson
(Adr.) V.Hult
Fotogr. Teckn. av Inga Eeg-Olofsson
Ar
Negativ

Beskrivning Sidan av fur. Bottnen och bindningen av ene. Flätorna 1 cm. breda. Avståndet mellan flätorna 1,5-2 cm.

8

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Landsk. Småland
Hd. Västra
Sn. Nydala
By etc. V.Hult

Kastskyffel från Nydala s:n.

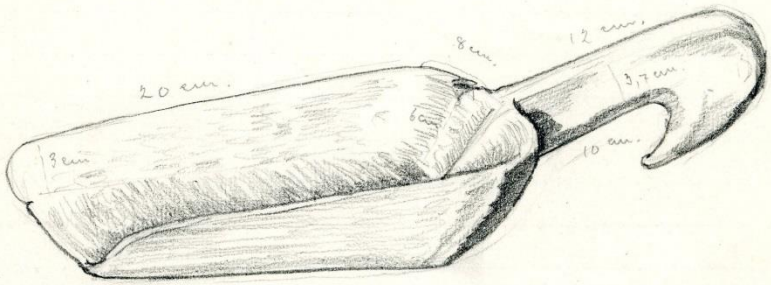

H.
Br. 17 cm.
L. 43 cm.
Djup
Diam.
Ägare Ivar Klasson
(Adr.) V.Hult
Fotogr. Teckn. av Inga Eeg-Olofsson
Ar
Negativ

Beskrivning Materialet är alträ. Skyffeln är mycket lätt och ligger utmärkt i handen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Landsk.
Hd.
Sn.
By etc.

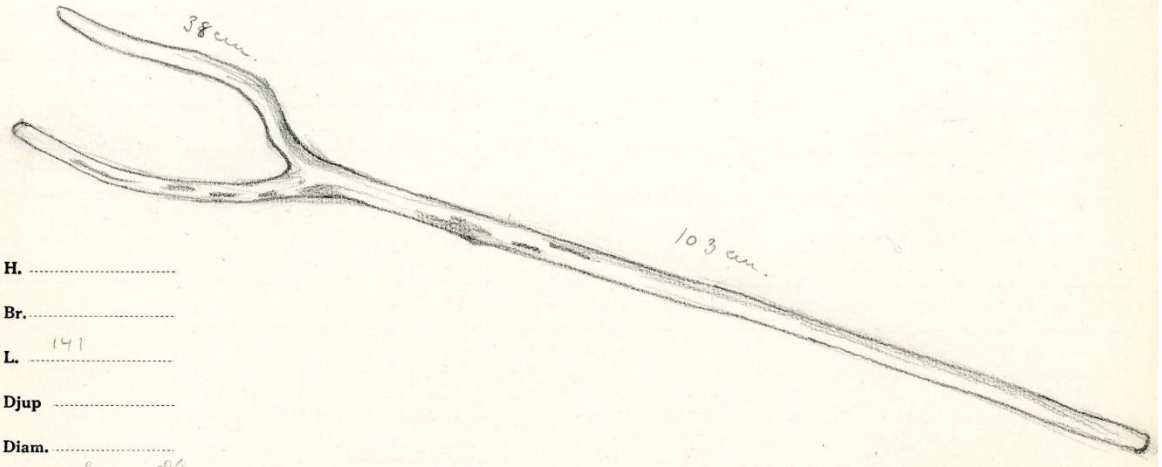

H.
Br.
L. 141
Djup
Diam.
Ägare Ivan Klasson
(Adr.) V. Hult
Fotogr. Teckn. av
Ar
Negativ